

УДК 37.014.2

DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-2-177-186

LEGISLATIVE AND PRACTICAL FOUNDATIONS OF THE NEWLY ESTABLISHED EARLY INTERVENTION SERVICE IN INSTITUTIONS OF DEPARTMENTAL SUBORDINATION

ЗАКОНОДАВЧІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ НОВОСТВОРЕНОЇ ПОСЛУГИ РАНЬОГО ВТРУЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВІДОМЧОГО ПІДПОРЯДКУВАННЯ

Natalia ZAHAROVA,
PhD in Pedagogy, Associate
Professor

Наталія ЗАХАРОВА,
кандидат педагогічних наук,
доцент

zaharovanatalia@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-6929-7031>

*Berdiansk State Pedagogical
University,*

*Бердянський державний
педагогічний університет,*

✉ 4, Schmidta St., Berdiansk,
Zaporizhzhia oblast, 71100, Ukraine

✉ вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ,
Запорізька обл., 71100, Україна

Original manuscript received: August 09, 2023

Revised manuscript accepted: August 30, 2023

ABSTRACT

This article outlines the current issues of early intervention service development in the conditions of martial law and the paradigm of new horizons in social work. It emphasizes the normative-legal foundations and practical possibilities for expanding the providing social services to the local community. A priority focus is on families with children at social and biological risks, who have found themselves in situations of being denied the right to receive services for early detection of developmental disorders or risks of such disorders in children, individual family development plans for children, necessary social support and assistance services. The author highlights the necessity of seeking and creating real opportunities to address this dilemma.

The paper contains an analysis of the relevance of the stated research topic, consideration of normative-legal and organizational-administrative documents in the field of social work with early intervention, and the implementation of a comprehensive approach to exploring innovative solutions to the issue. The author conducted research related to determining the needs of the local community and parents raising special needs children for early intervention services; the attitudes of government officials and experts involved in working with this category of children; legislative, methodological, and personnel capacity of the social services center for the introduction of early intervention services into the institution's structure.

The article presents methods and results of experimental research conducted at the Selydove Social Services Center, which indicate the community's need for newly established early intervention services, expanding the range and forms of support for parents of such children, and the capabilities of the existing social services center to establish an early intervention department and provide children with developmental disorders from birth to 3-4 years with accessible, timely, and high-quality early intervention services.

177

ICV 2021: 85.25

DOI 10.31494/2412-9208-2023-1-2

Significant in the article is the relevance of the outlined issues and the innovative approach to the practical resolution of the development of the early intervention service system in the context of contemporary realities.

Keywords: *early intervention service, social services center, innovative approach, concept, paradigm.*

Вступ. Відповідно до Конституції України, держава приділяє особливу увагу охороні сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. В якості демократичної та соціально орієнтованої країни, Україна активно досліджує та впроваджує ефективні міжнародні практики, спрямовані на підтримку сімей з дітьми, які мають ризик розвитку порушень або вже стикаються з ними. Особливий акцент робиться на забезпечення розвитку дитини в обох, звичайному і новому для неї, середовищах.

Однією з успішних практик у цьому контексті є впровадження системи раннього втручання. Завдяки розробці та операційному функціонуванню служб раннього втручання, Україна рухається уперед разом з медичними та пенсійними реформами. Світовий досвід доводить, що раннє втручання є комплексною сімейно-центрованою послугою для підтримки родини, де народилася дитина з особливими вадами розвитку або з ризиком їх виникнення.

Здійснення раннього виявлення можливих ризиків розвитку дитини допомагає забезпечити своєчасну реабілітацію, коли її стан ще можна коригувати під керівництвом відповідних фахівців. Це надає можливість попередити можливі ускладнення в розвитку та психосоціальному стані дитини на ранніх стадіях її життя.

Розгортання системи раннього втручання в Україні відображає актуальність цього заходу у зв'язку з сучасною соціальною обстановкою та важливістю збереження здорового генофонду нації. Головною метою раннього втручання є поєднання медичних, реабілітаційних, логопедичних, психологічних, соціальних та інших видів підтримки в єдину систему. Це дозволить чітко виявляти проблеми, з якими зіштовхнулися дитина та її родина в повсякденному житті. Система раннього втручання націлена на передбачення та запобігання можливих вторинних патологій у дитини, а також на її соціальну реабілітацію. Важливо відзначити, що раннє втручання не обмежується лише дітьми, які вже мають встановлені діагнози. Воно також охоплює дітей, які перебувають у групах біологічного та соціального ризику.

Проте, в умовах воєнного стану служби раннього втручання в багатьох містах припинили функціонування, а відкриття нових відділень практично не можливо, особливо на територіях, наближених до воєнних дій.

Актуальність даної проблематики обумовлена наступними протиріччями: між збільшенням чисельності дітей раннього віку, які мають ризик розвитку відхилень від норми або вже стикаються з цим та зменшенням доступності й охоплення їх послугами раннього втручання; між правом дітей на отримання послуги раннього втручання та недостатньою ресурсною підтримкою системи раннього втручання через

впровадження інноваційних форм на локальному рівні та забезпечення кадрової спроможності надання відповідної послуги, що й обумовило вибір теми дослідження: «Законодавчі та практичні засади новоствореної послуги раннього втручання в закладах відомчого підпорядкування».

Методи та методики дослідження. У процесі розробки теми статті використано комплекс таких методів: аналіз нормативно-правового забезпечення, наукових доробок, інформації з офіційних сайтів; методи опитування, панельної дискусії, анкетування, узагальнення.

Результати та дискусії. Останніми десятиліттями в більшості країн Європи забезпечення якісної реабілітації дітей з особливими потребами є важливим напрямом соціальної політики. Для України запровадження, розширення та підтримка системи раннього втручання є особливо актуальною під час війни. Ще у мирний час мали значну кількість дітей раннього дошкільного віку з порушеннями психофізичного розвитку, а в сучасних умовах спостерігається значне зростання чисельності дітей з фізичними травмами, психічними розладами, посттравматичним синдромом, мовленнєвими порушеннями, порушеннями слуху, зору, ДЦП тощо. При усвідомленні наслідків зростання кількості дітей з різними захворюваннями, держава намірена здійснювати ефективну політику в сфері раннього дитинства. Ця політика спрямована на використання бюджетних ресурсів, а також залучення додаткових інвестицій з метою покращення надання послуг дітям та їх сім'ям. Система раннього втручання є однією з основних складових такої державної політики. Важливість цього питання відображається у наявності категорії дітей з особливими потребами у розвитку, а також у швидкій динаміці зростання захворювань та обмежень у їх повсякденній діяльності та соціалізації.

Досвід закордонних країн визнає виявлення порушення розвитку чи можливий ризик їх виникнення у дітей як можна раніше. Теоретики та практики вважають, що саме від народження до 3-4 років діти потребують комплексної допомоги від фахівців мультидисциплінарних команд. Своєчасне та якісне надання послуги раннього втручання створює умови для максимального використання розвиткових можливостей дитячого потенціалу та гальмує прогресування порушень. На думку Т. Панченко і А. Заплатинської, забезпечення вчасного уникнення різноманітних ускладнень як на фізичному, так і на психосоціальному рівні, стає можливим завдяки ранньому виявленню ризиків розвитку дитини, що в свою чергу підвищує результативність процесу реабілітації. Тому Україна на сьогодні стоїть перед актуальним завданням впровадження та розвитку системи раннього втручання [8].

Отже, важливим є інвестування у розвиток дітей ще у ранньому віці, щоб мінімізувати або уникнути серйозних проблем у майбутньому.

Теорія та практика соціальної роботи в Україні формується на концепції раннього втручання як сімейно-центрованої системи допомоги дітям раннього віку з порушеннями розвитку та дітям груп біологічного й соціального ризику.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми раннього втручання дозволяє говорити про вивчення різних аспектів проблеми, наукових підходів ранньої діагностики, розвитку дітей з порушеннями, комплексного супроводу, особливостей реформування системи освіти, партнерства з батьками такими вченими та практиками як: Н. Горішна, Н. Кабанченко, А. Колупаєва, Г. Кукуруза, Т. Панченко, О. Сташук, Т. Стасенко, О. Федоренко та ін. [1; 4; 5; 8].

Дослідниця і фундаторка Інституту раннього втручання Г. Кукуруза зазначає, що раннє втручання представляє собою систему інтегрованої міждисциплінарної допомоги сім'ям з дітьми від народження до 3 років, які мають порушення здоров'я та розвитку. Основна мета полягає у сприянні розвитку дитини, поверненні сімейного життя до норми, профілактиці інвалідизації та запобіганні потребі в інституційному догляді для дітей [4:58].

Впровадження системи раннього втручання стає міцною платформою за умов об'єднання теорії та практики, зусиль усіх суб'єктів процесу – держави, неурядових та благодійних організацій, фахівців, самих сімей із дітьми з інвалідністю, порушеннями розвитку та ризиком їх виникнення.

На національному рівні підґрунтям для формування соціальної політики щодо раннього втручання стали закони України та нормативно-правові акти різних років незалежності. Аналіз чинного законодавства свідчить про те, що в законодавчих актах виявляється фрагментарний підхід до регулювання захисту дітей з особливими потребами, які перебувають у складних життєвих умовах, знаходяться на лікуванні. Ці питання або не пов'язані з раннім втручанням, або визначаються лише щодо дітей-інвалідів (значення цього терміну стосується дітей, які вже мають інвалідність), тим самим обмежуючи коло дітей, які підлягають реабілітації та профілактиці вад розвитку відповідно до законодавства. Особливі аспекти та конкретні методи виявлення, терапії та профілактики вад розвитку на ранніх етапах до досягнення віку 3-4 років (коли ще не було встановлено інвалідність), залишаються невизначеними.

З огляду на законодавчі прогалини попередніх років, Кабінет Міністрів України з 2015 року працює над створенням передумов для розвитку системи раннього втручання, розробляються відповідні нормативно-правові акти. Так, зокрема, пілотне впровадження надання послуг раннього втручання з метою підтримки родин, які виховують дітей з порушеннями розвитку, стало можливим через запровадження загальнодержавних програм, проєктів, системи заходів з надання послуг раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя [2; 10].

Мета та завдання Концепції створення та розвитку системи надання послуги раннього втручання в Україні (2021 р.) зорієнтовані на конструктивний та сучасний підхід до організації своєчасної та якісної послуги раннього втручання, що є соціально важливою умовою попередження таких негативних суспільних явищ, як відмова батьків від дітей і залишення їх у закладах інституційного догляду та виховання,

руйнування сімей, які не відмовилися від дитини, залишення матерів з такими дітьми наодинці із своїми проблемами, відсутність у них можливостей забезпечувати себе і дитину самостійно та постійне надання їм соціальних виплат і допомоги [6:2].

В умовах децентралізації влади виникає потреба розвитку соціальних послуг у громадах, створення відділень соціальної допомоги в діючих державних установах та недержавному секторі з метою розширення простору соціальної роботи, максимального наближення до потреб членів громади, формування інтегрованих соціальних послуг, які надають можливість доступу до комплексного і послідовного отримання послуг з раннього втручання в умовах інклюзивно-ресурсного центру, соціальних служб, закладів охорони здоров'я, інклюзивної освіти, що значно пришвидшить та полегшить ситуацію звернення батьків за своєчасною діагностикою та ранньою реабілітацією дитини, яка має ризики порушення здоров'я.

Отже, розширення мережі закладів з послуги раннього втручання, як інноваційного напрямку соціальної роботи, є наразі затребованим трьома основними суб'єктами: державою – щодо зменшення негативної динаміки дитячої смертності та народження дітей з вадами психофізичного розвитку або ризиками порушень розвитку; батьками, які виховують дитину з особливостями розвитку; службами раннього втручання, для яких умови доступу до таких дітей стають своєчасними та ефективними.

Зазначимо, що на початку 2021 року функціонувало 43 заклади з відділеннями раннього втручання, віднесених до установ різного відомчого підпорядкування [9]. Так, до війни в частині української Донецької області функціонували дві такі служби: м. Краматорськ (Центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Оберіг») та м. Бахмут (Центр реабілітації дітей з органічними ураженнями нервової системи). Наразі вони не працюють, тому повні та реальні статистичні дані щодо надання послуги раннього втручання відсутні, але, потреба в ній існує.

Що зараз можна зробити, щоб послуга раннього втручання запрацювала там, де вона була закрита? Які нормативно-правові засади дозволяють змінити ситуацію, відновити або впровадити новостворену послугу раннього втручання на базі діючих соціальних служб?

У руслі нашого дослідження обґрунтовується створення відділень раннього втручання на основі діючого центру соціальних служб (далі – ЦСС), що дозволить наблизити реалізацію сімейно-центрованого підходу, послуг раннього втручання, індивідуального сімейного плану втручання, консультування батьків, патронажне відвідування. Саме багатопрофільність діяльності ЦСС дозволяє охопити різні сфери підтримки дитини та реалізовувати принцип комплексного підходу.

Для перевірки теоретичних припущень та запровадження комплексного підходу у розвитку послуги раннього втручання ми звернулися до законодавчих актів. Узагальнюючи результати аналізу організаційно-розпорядчих документів й практики поширення послуги

раннього втручання, констатуємо, що забезпечення правового регулювання послуги раннього втручання визначається на основі комплексного підходу, тобто взаємодії центральних, місцевих органів виконавчої влади, закладів, установ державного та недержавного сектору, дотичних до сфери соціальної роботи [7].

Система надання послуги раннього втручання може встановлюватися органами виконавчої влади таким чином:

по-перше: створення центрів раннього втручання комунальної форми власності. Але, це питання складно вирішувати в умовах війни, хоча при здатності фінансування новостворених служб територіальними громадами та відповідного кадрового ресурсу – це можливо;

по-друге: установи відомчого підпорядкування сфери соціальної роботи можуть у діючих службах надавати послуги раннього втручання, що є більш реалістичним. Послуга раннього втручання може надаватися центрами соціальної реабілітації дітей з інвалідністю (ЦСРДІ), закладами дошкільної освіти, службами ранньої допомоги (Центр розвитку дитини, Особлива дитина тощо), центрами соціальних служб, закладами охорони здоров'я та ін.;

по-третє: через соціальне замовлення на відповідні місцеві програми, проекти послуги раннього втручання можуть реалізовуватися недержавними суб'єктами [6].

Отже, зміст організаційно-розпорядчих документів Міністерства соціальної політики України 2019-2022 років сприяє реалізації попередніх чинних документів та є надзвичайно перспективним у контексті популяризації послуги раннього втручання та її впровадження на рівні адміністративно-територіальних одиниць (територіальної громади) в закладах охорони здоров'я, соціального захисту, освіти; спрямований на побудову єдиної комплексної системи, яка забезпечить взаємодію та координацію діяльності закладів, служб, дотичних до допомоги дітям раннього віку з затримками розвитку або ризиком їх виникнення.

Зазначимо, вагомою ознакою розвиненої держави в даному питанні є законодавчо закріплена цілісна система раннього втручання, консолідація всіх суб'єктів державного та недержавного сектору, активізація сім'ї, членів громади задля допомоги дітям з порушеннями розвитку або з ризиком виникнення таких порушень. Проте, спираючись на позитивні результати в цьому напрямку, необхідним є ще вирішення багатьох проблем, як наприклад, прийняття ідеї новоствореної послуги раннього втручання в діючому закладі соціальної роботи.

У контексті практичного обґрунтування новоствореної послуги раннього втручання враховувалася відсутність служби раннього втручання в територіальній громаді. Тому, дослідницькою базою обрано миський центр соціальних служб м. Селидове Донецької області (підконтрольної Україною).

Для дослідження провідними методами обрано:

- аналіз організаційно-розпорядчих документів з метою визначення правової підстави для новоствореної послуги раннього

втручання на базі ЦСС. Змістом, представлених вище документів, є інноваційні підходи та форми розвитку служб раннього втручання;

- метод панельної дискусії (онлайн) дозволив з'ясувати стан надання соціальних послуг у громаді з позиції службовців, які опікуються захистом та підтримкою населення, проблемами своєї громади та працюють заради неї. В обговоренні взяли участь 9 осіб, по одному представнику з центру соціальних служб, інклюзивно-ресурсного центру, міського відділу сім'ї, молоді та спорту, сектору охорони дитинства. служби у справах дітей, ювенальної поліції, дитячої лікарні, відділу освіти та заступник мера м. Селидове.

Загальною думкою учасників панельної дискусії стала точка зору, що у Селидівській територіальній громаді відсутність служби раннього втручання нівелює своєчасну діагностику та надання послуги раннього втручання дітям у відповідному віковому проміжку. Єдиною діючою соціальною службою, здатною до впровадження послуги раннього втручання, є міський центр соціальних служб, який основним своїм функціоналом надає послуги сім'ям, дітям; фахівці якого практично знайомі з відповідними законодавчими документами, технологіями, алгоритмом, соціальними менеджментом, методами взаємодії з різними групами населення, правилами ведення документації отримувача послуг та здатними до швидкого навчання технології надання послуги раннього втручання.

Наступним методом обрано експрес-опитування батьків (опікунів). У опитуванні прийняли участь 32 батьків дітей, як дошкільного так і молодшого шкільного віку, які виховують дітей з обмеженими можливостями здоров'я. Метою опитування було визначення потреби у послугах раннього втручання в громаді взагалі та проблем із забезпеченням послугами сімей, що її потребують.

Узагальнюючи результати експрес-опитування батьків, робимо наступні висновки щодо: нагальної потреби у створенні служби, в якій фахівці працюватимуть з дітьми з самого їхнього народження, щоб зменшити ризики виникнення у них інвалідності і порушень; організації роботи з батьками (курси, батьківські хаби, групи взаємодопомоги, консультпункти); включення громади у підтримку родин, які опинилися в складних життєвих обставинах.

Методом анкетування фахівців центру соціальних служб ми намагалися з'ясувати готовність фахівців до впровадження та виконання послуги раннього втручання.

Аналіз результатів анкетування підтвердив, що респонденти знайомі з актуальними тенденціями розвитку соціальної роботи, законодавчими документами в сфері соціальних послуг в ЦСС, але в практиці роботи не доводилося виконувати цю послугу. Підтримуючи новостворену послугу раннього втручання, вважають за необхідне проходження навчання технології раннього втручання, що дозволить фахівцям забезпечити кадрову підготовку для реалізації новоствореної послуги, розширити спектр потрібних громаді послуг та осучаснить

діяльність центру соціальних служб в умовах сьогодення, що свідчить про високий рівень громадянської та професійної відповідальності.

Висновки. Розглядаючи перспективи розвитку соціальної роботи в Україні під час зустрічі міністерки Мінсоцполітики з соціальними працівниками 24 березня 2023 року, наголошувалося на необхідності масштабування соціальних послуг державним сектором, розширення мережі недержавних організацій, створення ринку соціальних послуг, що дійсно відкриває «нові горизонти соціальної роботи». Вважаємо таким «новим горизонтом у соціальній роботі» може стати впровадження послуги раннього втручання в діючих центрах соціальних служб для забезпечення права дітей з порушеннями розвитку або з ризиком їх порушення на отримання доступної, своєчасної, якісної послуги раннього втручання та поширення досвіду на інші громади.

Література

1. Горішна Н., Слозанська Г. Моделі надання послуги раннього втручання: переваги, недоліки, можливості для імплементації в Україні. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»*. Переяслав, 2020. Вип. 57. С. 63–66.

2. Деякі питання реалізації пілотного проекту «Створення системи надання послуг раннього втручання» для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 р. № 948-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-2016-%D1%80#Text> (дата звернення : 29.06.2023)

3. Захарова Н. Раннє втручання як актуальна соціальна проблема. *Соціально-освітні домінанти професійної підготовки фахівців соціальної сфери та інклюзивної освіти*: збірник наукових статей / уклад. К. В. Петровська. Бердянськ, 2020. С. 27–31.

4. Кукуруза Г. В. Психологічна модель раннього втручання: допомога сім'ям, що виховують дітей раннього віку з порушеннями розвитку : монографія. Харків : Планета-прінт, 2013. 244 с.

5. Кукуруза Г. В. Модель послуг ранньої реабілітації та інтеграції дітей з особливими потребами. *Як організувати інноваційні соціальні послуги для дітей з особливими потребами. Моделі та документи. Рання інтеграція та інклюзивне навчання* / Авт. кол. О. О. Савченко, Г. В. Кукуруза, Ю. М. Швалб та ін. ; упоряд. Л. Л. Сідельнік. Київ : ТОВ «ЛДЛ», 2007. С. 96–116.

6. Концепція створення та розвитку системи раннього втручання від 26 травня 2021 р. № 517. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text> (дата звернення : 04.07.2023)

7. Методичні рекомендації щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0092739-21#Text> (дата звернення : 12.07.2023)

8. Панченко Т. Л., Заплатинська А. Б. Раннє втручання як система комплексної допомоги дітям раннього та дошкільного віку. *Народна освіта*. 2018. Випуск № 3 (36). URL : https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463 (дата звернення : 04.08.2023)

9. Перелік закладів/установ різного відомчого підпорядкування від 09.12.2021 р. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/21103.html?PrintVersion> (дата звернення : 21.07.2023)

10. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів з виконання у 2015 році Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» від 26.08.2015 р. № 881-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2015-%D1%80#Text> (дата звернення : 14.07.2023)

References

1. Horishna, N., Slozanska, H. (2020). *Modeli nadannia posluhy rannoho vtruchannia: perevahy, nedoliky, mozhlyvosti dlia implementatsii v Ukraini* [Models of providing early intervention services: advantages, disadvantages, opportunities for implementation in Ukraine]. *Materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii «Vitchyzniana nauka na zlami epokh: problemy ta perspektyvy rozvytku» – Materials of the All-Ukrainian scientific and practical internet conference «Native science at the turn of the century: problems and prospects for development»*. Pereiaslav, 57, 63–66. [in Ukrainian].

2. Kabinet Ministriv Ukrainy (2016). *Deiaki pytannia realizatsii pilotnoho proektu «Stvorennia systemy nadannia posluh rannoho vtruchannia» dlia zabezpechennia rozvytku dytyny, zberezhenntia yii zdorovia ta zhyttia: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.12.2016 r. № 948-r* [Some issues of the implementation of the pilot project «Creating a system of providing early intervention services» to ensure the development of the child, preservation of his health and life: Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 14.12.2016 № 948-r]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-2016-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

3. Zakharova, N. (2020). *Rannie vtruchannia yak aktualna sotsialna problema* [Early intervention as an actual social problem]. *Sotsialno-osvitni dominanty profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv sotsialnoi sfery ta inkluzyvnoi osvity – Social and educational dominants of professional training of specialists in the social sphere and inclusive education: zbirnyk naukovykh statei*. K. V. Petrovska (Ed.). Berdiansk, 27–31. [in Ukrainian]

4. Kukuruza, H. V. (2013). *Psykhologichna model rannoho vtruchannia: dopomoha simiam, shcho vykhovuiut ditei rannoho viku z porushenniamy rozvytku* [Psychological model of early intervention: help to families raising young children with developmental disabilities] : monohrafiia. Kharkiv : Planeta-print. [in Ukrainian].

5. Kukuruza, H. V. (2007). *Model posluh rannoi rehabilitatsii ta intehratsii ditei z osoblyvymy potrebamy* [Model of early rehabilitation and integration services for children with special needs]. *Yak orhanizuvaty innovatsiini sotsialni posluhy dlia ditei z osoblyvymy potrebamy. Modeli ta dokumenty. Rannia intehratsiia ta inkluzyvne navchannia – How to organize innovative social services for children with special needs. Models and documents. Early integration and inclusive education* L. L. Sidielnik (Ed.). Kyiv : TOV «LDL», 96–116. [in Ukrainian].

6. Verhovna Rada Ukrainy (2021). *Kontseptsiiia stvorennia ta rozvytku systemy rannoho vtruchannia vid 26 travnia 2021 r. № 517* [The concept of creation and development of the early intervention system dated May 26, 2021. № 517]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

7. Verhovna Rada Ukrainy (2021). *Metodychni rekomendatsii shchodo vprovadzhennia praktyky nadannia posluhy rannoho vtruchannia dlia zabezpechennia rozvytku dytyny, zberezhenntia yii zdorovia ta zhyttia* [Methodological recommendations for the implementation of the practice of providing early intervention services to ensure the child's development, preservation of his health and life]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0092739-21#Text> [in Ukrainian].

8. Panchenko, T. L., Zaplatynska, A. B. (2018). *Rannie vtruchannia yak systema kompleksnoi dopomohy ditiam rannoho ta doshkilnoho viku* [Early intervention systema kompleksnoi dopomohy ditiam rannoho ta doshkilnoho viku] [Early intervention

as a system of comprehensive care for children of early and preschool age]. *Narodna osvita* – Public education, 3 (36). URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5463 [in Ukrainian].

9. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy (2021). *Perelik zakladiv/ustanov riznogo vidomchoho pidporiadkuvannia vid 09.12.2021r.* [List of institutions/institutions of various departmental subordination dated 09.12.2021]. URL : <https://www.msp.gov.ua/news/21103.html?PrintVersion> [in Ukrainian].

10. Kabinet Ministriv Ukrainy (2016). *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z vykonannia u 2015 rotsi Zahalno derzhavnoi prohramy «Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny» na period do 2016 roku» vid 26.08.2015 r. № 881-r.* [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On the approval of the plan of measures for the implementation in 2015 of the national program «National action plan for the implementation of the UN Convention on the Rights of the Child» for the period until 2016» dated 26.08.2015 No. 881-r]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2015-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті окреслено актуальні питання розвитку служби раннього втручання в умовах воєнного стану та парадигми нових горизонтів соціальної роботи. Публікація актуалізує нормативно-правові засади та практичні можливості розширення простору надання соціальних послуг територіальній громаді. У пріоритеті сім'ї з дітьми соціального та біологічного ризиків, які опинилися в ситуації незабезпечення права на отримання послуг раннього виявлення порушень розвитку або ризику таких порушень у дітей, індивідуального сімейного плану розвитку дитини, необхідних послуг соціального супроводу та підтримки. Автором наголошено на необхідності пошуку та створення реальних можливостей для вирішення такої дилеми.

Робота містить аналіз актуальності означеної теми дослідження, розгляд нормативно-правових, організаційно-розпорядчих документів у сфері соціальної роботи з раннього втручання, запровадження комплексного підходу до пошуку інноваційних варіантів розв'язання питання. Автором проведено дослідження, пов'язане з визначенням потреби територіальної громади і батьків, які виховують особливих дітей, у послугах раннього втручання; ставлення державних службовців, фахівців, дотичних до роботи з даною категорією дітей; законодавчої, методичної та кадрової спроможності центру соціальних служб до введення послуги раннього втручання в структуру установи.

У статті надано методи та результати експериментального дослідження, проведеного на базі Селидівського центру соціальних служб, які засвідчують потребу територіальної громади у новостворених послугах раннього втручання, розширення спектру та форм допомоги й підтримки батьків таких дітей та можливості діючого центру соціальних служб до створення відділення раннього втручання й забезпечення дітей з порушеннями розвитку від народження до 3-4 років доступними, своєчасними та якісними послугами раннього втручання.

Важливим у статті є актуальність окресленої проблематики та інноваційний підхід до практичного вирішення питання розвитку системи послуг раннього втручання в умовах сучасних реалій.

Ключові слова: послуга раннього втручання, центр соціальних служб, інноваційний підхід, концепція, парадигма.